

5. Прокопенко Н. Основні результати міжнародного порівняльного дослідження якості природничо-математичної освіти TIMSS 2011. URL: <http://education-ua.org/ua/analytics/68-osnovni-rezultati-mizhnarodnogo-porivnyalnogo-doslidzhennya-yakosti-prirodnicho-matematichnoji-osviti-timss-2011> (дата звернення: 14.06.2016).
6. Рекомендації Круглого столу з проблем природничо-математичної освіти в умовах реформування української школи. URL: http://rmcrogatyn.at.ua/z2018/1_9-763-1-.pdf (дата звернення: 4.02.2019).
7. A Longitudinal Study of Gender Differences in Young Children's Mathematical Thinking / Elizabeth Fennema, Thomas P. Carpenter, Victoria R. Jacobs, Megan L. Franke and Linda W. Levi. Educational Researcher. 1998. Vol. 27, no. 5. P. 6–11.

Kokhanovska O.V., Dovgiy O.Ya.

MODERN PROBLEMS OF NATURAL AND MATHEMATICAL EDUCATION OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF WORLD COMPARATIVE RESEARCHES

The article analyses the current state of science and mathematics education in the context of TIMSS and PISA world comparative studies. The peculiarities of their implementation are revealed and Ukraine's participation in it is characterized. It is noted that natural and mathematical education is especially important for the acquisition of natural science and technical knowledge throughout the life of a person. Therefore, the quality of the provision of science and mathematics education is monitored and supervised both nationally and internationally. However, Ukraine's participation in the TIMSS and PISA world comparative studies has revealed a number of problems in the natural-mathematical preparation of the younger generation. These include, in particular, the imperfection of the content of the natural and mathematical disciplines; shortcomings in the professional training of teachers in natural and mathematical disciplines; insufficient level of implementation of competency approach in teaching, etc. The attention is focused on some of the gender aspects of the TIMSS and PISA results. It is stated that the existing gender gap in science and mathematics in Ukraine, which is confirmed by world studies, has a historical predisposition, because for a long time boys and girls had different opportunities to study in the natural and mathematical sphere and further professional formation and self-realization. As a result, it is concluded that to improve the state of science and mathematics education in the context of world comparative studies, Ukraine urgently requires reform of the natural science and mathematics, which should be implemented in the following global areas: adoption by the government of a number of documents on reforming and improving the quality of natural science; centralized provision of schools with equipment necessary for the study of natural sciences and mathematics; improving the quality of teacher preparation for teaching natural sciences and mathematics, aimed at implementing a competence approach in education; development of the legislative basis for the implementation of a gender approach in education aimed at increasing girls' self-esteem, in particular in the study of natural and mathematical sciences; revision of textbooks on science and mathematics on gender identity.

Keywords: education, natural-mathematical education, natural-mathematical preparation, world comparative studies, TIMSS, PISA.

Дата надходження статті: «19» вересня 2019 р.

УДК 378.14

Понадич О. О.*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ ІНТЕГРАТИВНИХ КУРСІВ ПРАВОВИЗНАВСТВА ДЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті обґрунтовано доцільність інтегративних курсів правознавства як дієвого засобу навчання та виховання молодших школярів. Доведено доцільність упровадження інтегративних курсів правознавства як системи, що висвітлює різні аспекти правових знань.

*© Понадич О. О.

Розроблено відповідні методологічні засади (обґрунтування наукової підстави інтеграції; забезпечення логічного розвитку змісту знань у курсі; інтеграція правових знань зі знаннями з інших дисциплін; використання інтегрованих форм і методів навчання відповідно; виникнення нової якості системних правових знань у процесі інтеграції; передбачення диференціації знань з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів). Пропонується відкрита система, що розгортається по вертикалі (інтегративні курси за роками навчання) та по горизонталі (інтегративні курси за тематикою). Новизна запропонованої системи полягає в тому, що вперше пропонується не один курс, що містить правознавчі знання, а розгорнута система, що передбачає: можливість вибору курсу за віком учнів (вертикальна складова, розрахована на чотири роки навчання в початковій школі) та за інтересами (горизонтальна складова, що висвітлює різні аспекти правових знань). В основі системи лежить інваріантний мінікурс, який містить найважливіші правові знання для молодших школярів і є вихідною платформою для вивчення всіх інших курсів, які входять у розроблену систему. Обґрунтовано зміст базового інтегративного курсу та показано його зв'язки з варіативними курсами системи. Показана перспектива формування курсу правознавства для молодших школярів як самостійного навчального предмета, що містить найважливіші правові знання, адаптовані до віку учнів. Запропоновано використання комплексу інноваційних форм, методів та засобів навчання, які забезпечують мотивацію вивчення запропонованих курсів. Акцентовано увагу на тісному взаємозв'язку правових знань молодших школярів з навчальним матеріалом інших дисциплін.

Ключові слова: методологічні засади, правові знання, інтеграція, система, молодші школярі, факультативні курси, інтегративні курси.

У системі освіти суттєве значення має підготовка вчителя початкової школи й розробка змісту навчання молодших школярів, тому «основною метою вищої освіти є підготовка кваліфікованого педагога відповідного рівня та профілю, конкурентоздатного на ринку праці, компетентного, який вільно володіє професією та орієнтується в суміжних галузях діяльності, готового до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності» [6, с. 3]. Багатопрофільність професійної діяльності вчителя початкових класів передбачає його готовність до викладання знань з декількох дисциплін як в урочній, так і в позаурочній діяльності. Зокрема, учитель повинен володіти правовими знаннями, які не входять до основного переліку дисциплін початкової школи, а передбачають курси за вибором.

Реалізація змісту правового виховання в навчально-виховному процесі обумовлює не тільки знання учнів, але й «формування в їхній свідомості переконаності в справедливості та доцільності певних вимог, готовності дотримуватися їх повсякденно; розкриття прав та обов'язків громадян тощо» [1, с. 7]. Водночас необхідна певна правова освіченість учнів, зокрема знання права, сформованість правового світогляду, переконаність у правовій поведінці, розуміння корисності й необхідності правових знань, «тобто сформованість правового мислення, уміння критично творчо осмислювати правові норми» [8, с. 20].

Уважаємо, що курси основ правознавства в початковій школі за вибором виконують позитивну роль у навчанні, однак існує певний мінімальний обсяг правових знань, якими повинні володіти усі без винятку молодші школярі.

У дослідженні ми спиралися на наукові праці щодо формування готовності майбутніх учителів початкової школи до розв'язання типових задач професійної діяльності (Т. Тесленко), курси за вибором правознавства для молодших школярів (Н. Бондарчук, О.Жмурко, К.Сидоренко), педагогічні основи правовиховної роботи з молодшими школярами (І. Запорожан), формування культури правового спілкування (С. Циганій), основи синергетики для формування системи курсів правознавства (Г.Хакен), дидактики інтегративних курсів (Я. Собко), інтегрованого підходу

до структурування змісту правових знань (В. Смірнова), теоретичних основ інтеграційних процесів в освіті (Ю. Козловський), структури і змісту теоретико-методологічного забезпечення педагогічної інтеграції (М. Чапаєв) тощо. Водночас питання формування системи курсів правознавства для початкової школи залишається малодослідженим.

На наш погляд, мінімальний курс основ правознавства має бути обов'язковим та доповнюватися різноманітними тематичними курсами за вибором. Обґрунтуванню методологічних засад цієї концептуальної ідеї і присвячена пропонована стаття.

Мета статті – розробити методологічні засади, обґрунтувати доцільність та представити сутність системи інтегративних курсів правознавства для молодших школярів.

Поняттєва система дидактики курсів інтеграції утворює філософські категорії (пізнання, знання, зміст, суть і подія, загальне й поодинокі тощо), поняття загальнонаукові методологічні (система, побудова, елемент, зв'язок, інтеграція, функція тощо), педагогічні поняття (навчання, розвиток, мотивація, сприйняття, уявлення, освоєння, уміння, навичка тощо), поняття власне дидактичні (навчання, викладання, вивчення, навчальний та інтегративний курси, зміст, форми, методи, навчальні засоби тощо) [5]. Кожна дидактична система характерна інтегративними курсами (як взаємодіючими системами), що спричинюють власну появу й за потреби можливий їх перехід один в одного. Трактувати інтегративний курс як взаємодоповнення змісту двох або більше навчальних курсів примітивно, позаяк це не буде відображенням його суті, як цінної дидактичної категорії.

Специфіка й значущість інтегративного курсу залежать не тільки від його педагогічної мети, а й від методологічного спрямування. Такі курси в педагогічному процесі початкової школи закладають основи методологічних, психологічних, педагогічних, дидактичних і методичних завдань стосовно низки шляхів їх розроблення (переважно, це змістовий і процесуальний шляхи). Як і в будь-якому педагогічному явищі, в основу пізнання інтегративних курсів покладено методологію. Завдяки застосуванню методології з метою встановлення взаємозв'язків, узаємовідношень, співвідношень якісних і кількісних ознак курсів інтеграції можливі прогнозування їхнього розвитку й упровадження їх у закладах освіти.

Світоглядність інтегративного курсу полягає у створенні методологічних знань, інтегративних за природою. Якщо йдеться про предметні навчальні курси, як-от: фізику, хімію, історію – методологічні знання ґрунтуються на методології тієї чи іншої науки. Для курсу інтеграції такі знання інтегрують методології кількох дисциплін. Якщо інтегративний курс ґрунтується на гібридній науці, то зазвичай його методологічна основа – педагогічна трансформація методології гібридної науки (біофізика, геоботаніка тощо).

Сутність аксіологічної функції інтегративного курсу – поєднання ціннісних орієнтацій низки наук і галузей знань. В умовах фахово-технічної школи таке поєднання вкрай важливе з методологічного аспекту, позаяк спрямоване на створення не тільки тих чи інших наукових цінностей. Упровадження аксіологічної функції курсу інтеграції формує глобальні різною мірою цінності людини.

Інтегрований курс правознавства для молодших школярів розглядається нами як система елементів з певною структурою та зв'язками між цими елементами. У центрі системи знаходиться інваріантний мінікурс, який є засобом для формування в учнів молодших класів цілісної системи правових знань, що базується на доступних для них навчальних матеріалах. Ці матеріали походять з таких джерел як зміст навчальних предметів, повсякденне життя, суспільні явища; засоби масової інформації тощо. Система містить як центральний інтегрований мінікурс (інваріантний), так і низку додаткових (варіативних) тематичних курсів.

Інваріантний курс правознавства містить інтегровані відомості з різноманітних галузей правового знання для учнів, які є загальними і необхідними, які повинна знати кожна дитина початкової школи. Інтегрованими ці знання є тому, що на цьому етапі вони базуються на навчальному матеріалі різних предметів та галузей знань. Інваріантний мінікурс невеликий за обсягом та містить усі необхідні для учня початкової школи відомості з правознавства.

В інваріантному курсі, який є серцевиною системи, забезпечується логічний розвиток знань від простіших до складніших, незважаючи на джерело походження цих знань.

Далі система доповнюється різноманітними тематичними курсами. Ці курси вже стосуються окремих галузей правових знань чи груп знань, і є розширенням, доповненням, конкретизацією цих, лаконічно представлених в інваріантному курсі, тем і понять.

Наступним важливим етапом є забезпечення викладання цього курсу відповідними формами та методами викладання. Оскільки на цьому етапі ці курси є факультативними, то їх проведення можливе не як уроків, а різноманітних занять, зокрема гурткових. Значну роль тут мають ігри, зокрема рольові та дидактичні, де діти беруть активну участь у засвоєнні і розвитку знань. Загальна схема системи курсів правознавства для молодших школярів представлена на рис. 1.

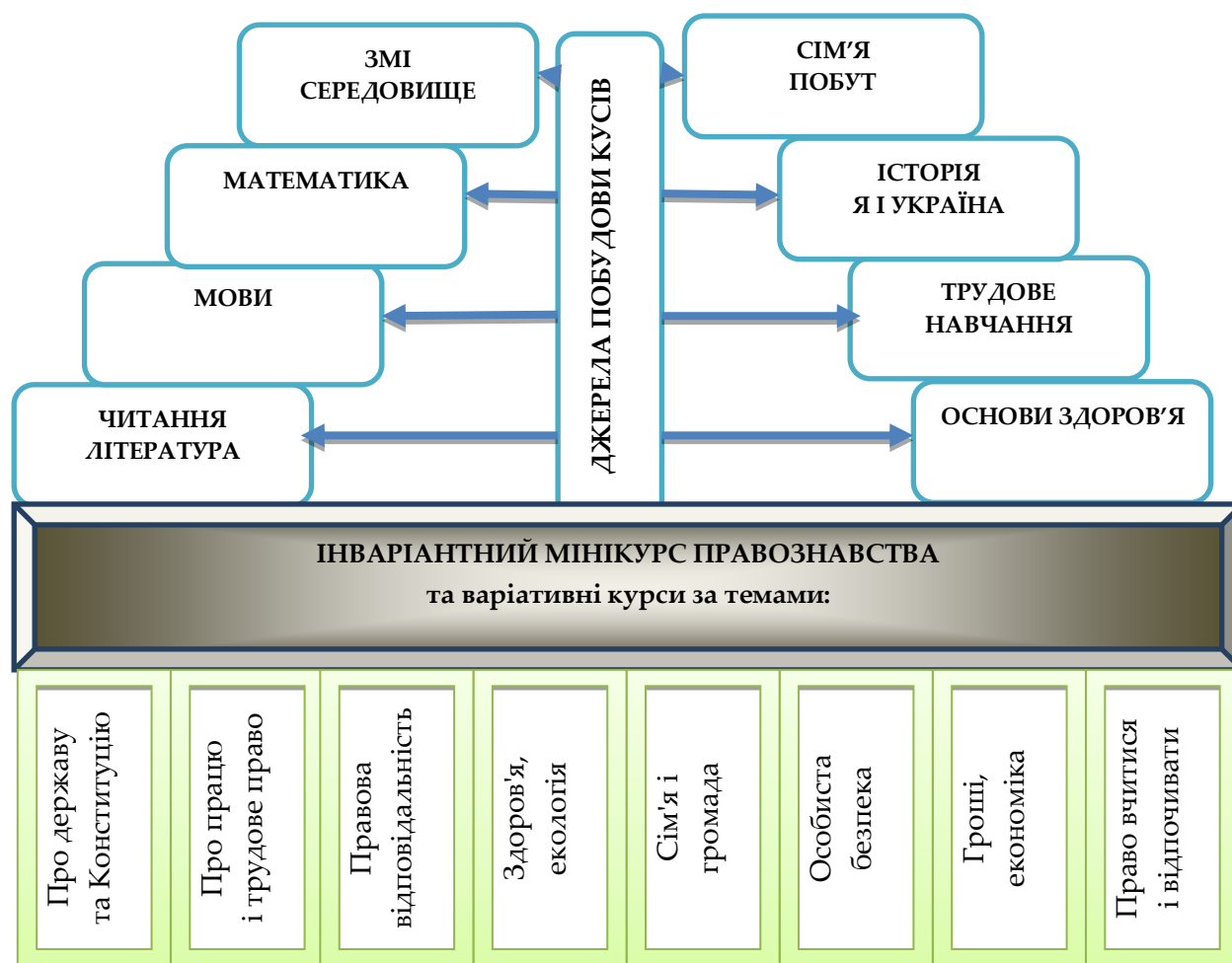

Рис. 1. Загальна схема системи курсів правознавства для молодших школярів

Пропонована нами система є відкритою, тобто синергетичною. Це означає, що ця система всіма своїми елементами постійно взаємодіє середовищем. Така система постійно змінюється, змінюються її елементи, переструктуровуються зв'язки, що забезпечує здатність системи до самоорганізації, подальшого її удосконалення.

В основу розробки курсів інтеграції покладено ідеї синергетики. Синергетичним підходом до освіти є розробка варіативних модулів процесу й суті інтегративних курсів, засадничими принципами яких будуть інтеграція і творчий потенціал особистості. Мета органічно вписаного в цей підхід методу системного аналізу інтегративних курсів полягає в логічному обґрунтуванні дослідження проблеми й застосуванні певних методів її вирішення, розроблених у межах інших наук.

Як уважає Г. Хакен [7], більшість наявних систем відкриті – обмінюються енергією (речовиною), чи інформацією з довкіллям. Такою є й система освіти. Як і в довкіллі, в освітній системі надзвичайно важливі не лад, стабільність і рівновага, а нестійкість і нерівномірність. Отже, подібно до інших систем, система освіти повсякчас флюктує. Флюктуація в певній точці сягає такої потужності, що організація системи руйнується, не витримуючи. У такому разі принципово не можливо передбачити, чи система перейде в стан хаосу, чи в новий, диференційований і вищий рівень упорядкованості, або дисипативну структуру.

Тут належить аналізувати предметність навчання й утворення відносно нових структур, зокрема інтегративних курсів, що є дисипативними структурами, адже для їхньої підтримки необхідно більше енергії, ніж для підтримки простіших структур, які вони замінюють. Дисипативні структури функціують завдяки дисипації (розсіюванню) енергії системою, – наслідок нелінійності вкрай нерівноважних ситуацій. Незначні відмінності можуть зумовити масштабні наслідки.

Розробляючи курси інтеграції, необхідне врахування реальних процесів, які зумовлюють «вибір» одної з імовірних структур. Натомість інтегративним курсам як різновиду систем припишемо певну «автономію», або «самоорганізацію».

Методологічним засобом для формування повноцінної, науково обґрунтованої системи інтегрованих курсів правознавства є класичні закономірності та властивості інтеграції.

У формуванні методологічних засад курсів інтеграції істотне значення має інтегративний підхід, що полягає у філософському трактуванні цілого не як суми часток, а як нової якості за рахунок певного способу зв'язку між складовими такої структури.

М. Чапаєв [9] уважає, що завдяки органічній інтерпретації інтеграції можливе здійснення в її межах давньої ідеї щодо наявності в природі унікальних творчих сил, спроможних самоорганізовуватись і самостворюватись. Усвідомлення єдиного є фундаментальною потребою людини, що об'єктивно виражає розмаїття світу. Утім втілення такої важливої потреби на сьогодні – явище рідкісне. У школі учнів із потенційним талантом бачення цілого не навчають цілісного сприйняття, формуючи «клаптеву свідомість», що надалі породжує «клаптеву діяльність». Унаслідок цього потенційно цілісна людина приречена знати культури як набір різноманітних «скриньок», механічно в неї «втиснених». Із таким підходом до навчання людина досить обізнана, але багато чого не розуміє. Вона не спроможна бачити ціле в усьому розмаїтті його зв'язків та відношень, зв'язки і взаємозалежність між явищами, наслідки, що випливають із дії таких зв'язків і взаємозалежностей.

Інтегративність зв'язку поміж елементами цілого (інтегративного курсу) відповідає всім умовам його формування, позаяк однією із суттєвих ознак інтеграції слугує виникнення нової якості різних частин. Власне інтегративними засобами доцільно формувати систему таких курсів як єдину сукупність частин, настільки тісно один з одним пов'язаних, що стосовно оточення становлять єдине ціле. Тож

на методологічному рівні інтегративний курс вважаємо цілісністю з новою якістю за рахунок нового способу зв'язку частин, що становлять його міждисциплінарність. З методологічного погляду інтегративний курс має одночасно бути єдиним цілим із якісно новими ознаками стосовно галузей знань і особливостей діяльності, на основі яких він побудований.

Для цього, щоб інтеграція курсу була науково обґрунтованою, необхідне дотримання викладених нижче *методологічних засад* обґрунтування наукової підстави інтеграції:

- забезпечення логічного розвитку змісту знань у курсі;
- інтеграція правових знань зі знаннями з інших дисциплін; використання інтегрованих форм і методів навчання відповідно;
- виникнення нової якості системних правових знань у процесі інтеграції;
- передбачення диференціації знань з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів.

Розглянемо кожен з цих засад детальніше.

Для побудови інтегрованого курсу необхідно забезпечити, щоб елементи, які його утворюють, були достатньо близькими, щоб злитись у єдину систему, і водночас достатньо далекі, щоб не створити систему, тотожну сумі елементів.

Курс є інтегрованим, оскільки знання в ньому поєднуються на підставі науково обґрунтованих і педагогічних закономірностей, законів, принципів та критеріїв відбору змісту.

Суттєве значення має також міждисциплінарна інтеграція, яка стосується узгодження та координації різнопредметних та різногалузових знань найрізноманітнішого походження. Ці знання повинні бути не тільки згрупованими за тематичними блоками, але й викладені в логічній послідовності. Оскільки курс має на меті забезпечити правові знання учнів, то домінуючою є логіка правознавства та юридичних наук.

Зауважимо, що об'єднані таким чином знання дозволяють створити нову їхню якість. Пояснимо це детальніше. Кожен навчальний предмет містить елементи правових знань з повсякденного життя, інших навчальних дисциплін чи засобів масової інформації тощо. Якщо виокремлені з цього матеріалу елементи правових знань підпорядковані науково обґрунтованій інтеграції, у змісті новоствореного курсу виникає якісно нове знання, яке не містилося в жодному з вхідних блоків знань. Саме це є особливістю не простого поєднання, а курсу власне інтегративного.

Насамкінець, відзначимо, що інваріантний мінікурс правознавства, який ми описуємо, повинен передбачати й диференціацію свого змісту. Будучи інтегрованими й утворюючи цілість, ці знання повинні передбачати їхні зміни залежно від віку дітей (перший чи четвертий клас) їхніх індивідуальних інтересів дітей, регіону тощо.

Тематичні інтегровані курси правознавства, які є продовженням та розширенням центрального інваріантного курсу, класифікуються нами двома ознаками.

По вертикалі (за наступністю знань) передбачається для кожного класу свій власний курс, і тому необхідно забезпечити наступність цих курсів між першим, другим, третім та четвертим класами (вертикальна інтеграція курсів).

Структура для кожного року навчання курсів побудована за фрактальним принципом, тобто вони подібні між собою за формою і побудовою, тому розвиток знань з кожним роком відбувається в межах як інваріантного курсу, так і варіативних тематичних курсів.

Горизонтальна інтеграція стосується, в основному, тематичних варіативних курсів, кожен з яких одночасно є складовою системи курсів правознавства.

Варіативний тематичний курс підпорядковується інваріантному курсу й доповнює його, однак може існувати, як самостійна навчальна одиниця. Підкреслимо, що це дуже важливо і, знову ж таки, стверджує інтегративну природу пропонованої нами системи. Власне, інтеграція відрізняється від синтезу, від комплексу тим, що елементи її зберігають відносну автономію й можуть працювати, як елементи системи, і як самостійні автономні утворення. Кожен з тематичних курсів має власну тематику, обсяг, а також форми, методи й засоби вивчення. Приклади тематичних курсів наведено вище (див. рис. 1).

Джерелами для наповнення змісту є, насамперед, уроки читання. Це створення та відбір текстів правового змісту, які можуть міститися в читанках, підручниках літератури, історії, природознавства, творах для позакласного читання тощо. Елементи правових знань можуть бути закладені у вправах з рідної та іноземної мови, математичних задачах. Важливими є уроки трудового навчання, які поєднуються з ідеєю трудового права, і, до деякої міри, елементи образотворчого мистецтва, які можуть бути використаними для ілюстрації правових знань (створення макетів безпечного руху на вулиці тощо).

Таким чином, доцільним є впровадження інтегративних курсів правознавства для молодших школярів як системи, в основі якої лежить інваріантний мінікурс, що містить найважливіші правові знання для учнів початкової школи школярів і є базовим для вивчення тематичних варіативних курсів, які входять у розроблену систему. Новизна пропонованої системи полягає в тому, що вперше пропонується синергетична система, що передбачає можливість вибору курсу за віком учнів (вертикальна складова, розрахована на чотири роки навчання у початковій школі) та за інтересами (горизонтальна складова, що висвітлює різні аспекти правових знань). Методологічні засади формування означеної системи містять такі положення: обґрунтування наукової підстави інтеграції; забезпечення логічного розвитку змісту знань у курсі; інтеграція правових знань із знаннями з інших дисциплін; використання інтегрованих форм і методів навчання відповідно; виникнення нової якості системних правових знань у процесі інтеграції; передбачення диференціації знань з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів. До подальших досліджень відносимо обґрунтування перспективності впровадження курсу правознавства для молодших школярів як самостійного навчального предмета, що містить найважливіші правові знання, адаптовані до віку учнів.

Література:

1. Запорожан І. Г. Педагогічні основи правовиховної роботи з молодшими школярами: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Тернопільський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2002. 19 с.
2. Козловський Ю. М. Інтеграційні процеси в професійній освіті: методологія, теорія, методики: монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 420 с.
3. Правознавство для молодших школярів: посібник з курсу за вибором / Н. А. Бондарчук, О. В. Жмурко, К. А. Сидоренко. 2004. 120 с.
4. Смірнова В. О. Інтегрований підхід до структурування змісту правових знань у професійно-педагогічному коледжі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2009. 20 с.
5. Собко Я. М. Теоретичні та методичні основи інтегративних курсів у професійно-технічній освіті: монографія / за ред. С. У. Гончаренка. Львів: Сполом, 2006. 332 с.
6. Тесленко Т. В. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до розв'язання типових задач професійної діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ. 2017. 25 с.
7. Хакен Г. Синергетика. Иерархия неустойчивостей в самоорганизующихся системах и устройствах. М.: Мир, 1985. 423 с.

8. Циганій С. О. Формування культури професійно-правового спілкування в майбутніх юристів у процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Національний авіаційний університет. Київ, 2017. 242 с.
9. Чапаев Н. К. Структура и содержание теоретико-методологического обеспечения педагогической интеграции: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Екатеринбург, 1998. 568 с.

Popadych O. O.

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF OPTIONAL INTEGRATIVE LAW COURSES FOR JUNIOR PUPILS

The article substantiates the feasibility of integrative law courses as an effective means of teaching and educating junior pupils. The expediency of introducing integrative law courses as a system that covers various aspects of legal knowledge has been proved. Respective methodological principles have been developed (substantiation of the scientific principle of integration; provision of logical development of the content of knowledge in the course; integration of legal knowledge with knowledge from other disciplines; use of integrated forms and methods of teaching accordingly; entrance of new quality of system legal knowledge in the process of integration; prediction of knowledge differentiation considering pupils' age and individual characteristics). We offer an open system that is expanded vertically (integrative courses by years of study) and horizontally (integrative courses by subject). The novelty of the proposed system is that, for the first time, it is offered not one course containing jurisprudence, but a comprehensive system that provides the possibility of choosing a course by the age of pupils (vertical component, calculated for four years of elementary school) and interests (horizontal component, highlighting different aspects of legal knowledge). The system is based on an invariant mini-course, which contains the most important legal knowledge for junior pupils and which is the starting platform for studying all other courses included in the elaborated system. The content of the basic integrative course has been substantiated and its relation to the variant courses of the system has been revealed. The prospect of forming a law course for younger pupils has been presented as an independent subject that contains the most important legal knowledge, adapted to the age of pupils. It is suggested that it is used a complex of innovative forms, methods and teaching aids that provide motivation for studying the suggested courses. The attention is focused on close interrelation of the legal knowledge of junior pupils with the educational material of other disciplines.

Key words: methodological principles, legal knowledge, integration, system, junior pupils, optional courses, integrative courses.

Дата надходження статті: «18» вересня 2019 р.

УДК 821.161.2 :159.937.5 -053.6

Слижук О. А.*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ СПРИЙНЯТТЯ ПІДЛІТКАМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті розглядаються психологічні особливості підліткового віку, які впливають на формування пізнавальних й емоційних потреб особистості. На основі аналізу сучасних наукових праць виділено основні характеристики підлітків, які є актуальними для педагогічного керівництва пізнавальним процесом, зокрема й сприйняттям художнього твору. Розглянуто підлітковий вік як найбільш продуктивний й інтенсивний для розвитку особистості, виділено його новоутворення, на розвиток яких впливає, зокрема, й читання художньої літератури. У структурі підлітковості виділено молодший підлітковий вік і старший, які відрізняються й в аспекті сприйняття літературних творів і задоволення потреб у читанні. Описано особливості сприйняття художніх творів у молодшому та старшому підлітковому віці. Указано на відмінності й у зацікавленості творами різних

*© Слижук О. А.